

## СТАТТІ ТА НАУКОВІ РОЗВІДКИ

© Олексій Балух  
(Чернівці)

### БУКОВИНА В КОНТЕКСТІ ПРИКОРДОННИХ СТОСУНКІВ МОЛДАВІЇ З ПОЛЬЩЕЮ В 1500-1527 РР.

У статті на основі аналізу джерел і монографічної літератури проаналізовано стан прикордонних відносин Молдавського князівства і Польщі у першій чверті XVI ст.

Розглядаючи проблеми, пов’язані з військово-політичними відносинами у Центрально-Східній Європі у першій чверті XVI ст., слід зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній історіографіях польсько-молдавські прикордонні стосунки, які мали безпосереднє відношення до історії України, насамперед території сучасної Чернівецької області, не отримали ще всебічного та комплексного вивчення. Дослідженнями певних аспектів проблеми займалися українські науковці [11; 12; 15; 16; 18]. Також вона частково висвітлена в роботах австрійських [14], молдавських [8-10; 17; 20], польських [21; 23], румунських [13; 22; 24] і російських [19] авторів. При розгляді окресленої проблематики Слов’яно-молдавські літописи [2; 3] та збірники документів молдавських і румунських літописців [4-7] продовжують залишатися найважливішими джерелами.

Метою пропонованої статті є більш повне висвітлення на основі доступного джерельного і монографічного матеріалів молдавсько-польських прикордонних відносин у 1500-1527 рр. та їхніх наслідків для Північної Буковини.

У результаті підписання у 1499 р. мирного договору з Молдавією правляча верхівка Польщі сподівалася, що конфлікти зі Стефаном III припиняться, однак уже на початку XVI ст. їхні відносини знову загострюються. Наприкінці XV ст. в результаті нападів на землі, підвладні Польщі, Молдавія зайніла сусіднє Покуття. Стефан III не покладав надій приєднати його до своєї держави, тому вимагав від польського короля Яна Ольбрахта через своїх послів, щоб останній відступив Покуття Молдавії. Король все-таки схилявся до владнання цього конфлікту шляхом передачі Покутської землі Стефану III, тому що у Пруссії назрівав черговий конфлікт Польщі з Тевтонським орденом, а мати за спину такого небезпечного противника, як Молдавія, Ян Ольбрахт, очевидно, не бажав.

Однак 17 червня 1501 р. помирає польський король Ян Ольбрахт, який так і не владнав

конфлікт з Молдавією щодо Покуття. Скориставшись такою ситуацією, молдавський господар Стефан III на чолі своїх військових загонів спустошив сусідні покутські та подільські землі, щоб цим самим наочно показати Польщі всю серйозність своїх територіальних домагань [16, с.69; 23, с.185].

А тим часом Османська імперія продовжувала нарощувати свій військовий потенціал. Тому з метою недопущення нових нападів на молдавські землі Стефан III направляє свого посла до Стамбула, де в червні 1501 р. відбулося врегулювання мирних відносин з турецьким султаном [20, с.98]. Нові дані дозволяють уточнити, що в цей період Молдавія сплачувала Османській імперії щорічну данину (харач) у розмірі 5 тис. золотих [10, с.128].

Владнавши відносини з Османською імперією, господар Молдавії знову починає претендувати на Покуття. Після смерті Яна Ольбрахта Стефан III окупував Покуття і хотів шляхом переговорів закріпити його за Молдавією. Новим польським королем було обрано брата колишнього короля, великого князя литовського – Олександра I. Як зазначає А. Жуковський, „Стефан III намагався жити з ним у миру”, а також зауважує, що „в 1501 р. вибачився перед Олександром за те, що не зміг прибути на його коронацію і передусім бажав, щоб устійнити спільну границю” та щоб „визнати зверхність Молдавії над Буковиною” [12, с.62]. Однак, на думку автора, Стефан III мав би вимагати визнання зверхності над Покуттям, а не над „Буковиною”, оскільки остання була вже у складі Молдавії і за неї в цей час не велося ніяких переговорів.

Та все ж обидва глави держав домовилися про проведення переговорів стосовно Покуття, які були призначені на 30 вересня 1502 р. Проте у встановлений термін польська сторона не прибула на цю зустріч. Це і стало причиною того, що вже у жовтні 1502 р. молдавське військо Стефана III, перетнувши польсько-

молдавський кордон, окупувало Покутську землю, аж по Галич [16, с.69-70; 23, с.188].

Про похід молдавського війська у землі, підвладні Польщі, свідчить також „Повідомлення краківського декана Кжицького в польському сеймі в листопаді 1502 р. про вторгнення молдаван і турків та про нібито симпатії жителів Поділля до Молдавії”. Зокрема, в ньому йшлося „про вторгнення ворогів у королівство”, а також, що „Валах організував сам напад і взяв у ньому участь”. Досить цікавою є наступна фраза: „Валах зібрав свій народ і приєднав до себе турків і рагеї з усім військовим спорядженням, заявив, що хоче завоювати фортеці, такі як: Галич, Бучач, Чирвоний, Язловець і Кам'янець”. Кжицький зазначав: „Якщо Ваша величність (король Олександр I. – О.Б.) бажає збирати землі Поділля, які під впливом подій починають хвилюватися та переходити до Валаха (...), тому потрібно спинити загарбників” [1, с.87-88]. З цього слідує, що молдавський господар, окрім нападу на Покуття, здійснив вторгнення і в Подільські землі, а також про участь у цих подіях турків, з якими він у 1501 р. уклав мирний договір.

Досить цікавим видається й повідомлення А. Жуковського про напад на Покуття 1502 р.: „Комендант міста Львова писав до польського короля, що Стефан рекрутував у цій землі 3000 людей, які піддалися Молдаванові (Стефанові. – О.Б.) і втекли до нього; він дав їм зброю і за два тижні мав би їх перевірити”. Далі повідомляє, що Стефан знищив сплави в Карапчеві і вимагав мита в Коломії і Галичі [12, с.62]. Тобто видно, що населення Покуття радо зустріло Стефана і навіть почало приєднуватися до його війська, а також, що Покутська земля була загарбана ним.

Польща, зайнята війною з Московським царством, не могла дати відсіч загарбникам, тому польський уряд шляхом переговорів намагався вирішити територіальний конфлікт. З цією метою 3-5 листопада 1503 р. до Чернівців прибув польський посол М. Філей, який зустрівся зі Стефаном III. Проте до згоди вони не дійшли, бо молдавський господар не бажав відступати Покуття, тому воно залишилося у складі Молдавії аж до самої смерті Стефана III [4, р.472].

Воєвода Стефан III Великий після 47 років господарювання помер 2 липня 1504 р., але перед смертю тяжко хворий господар примусив молдавських бояр присягнути на вірність своєму синові Богдану. Тобто, новим

молдавським господарем став Богдан III (прозваний Однооким. – О.Б.). З його приходом до влади у Молдавії з'явилася можливість залагодити польсько-молдавські конфлікти, зокрема у прикордонних землях. Однак після смерті Стефана III в Молдавії посилюється боярська опозиція до влади господаря, що ледь не призвело до міжусобної війни. Польський король Олександр I хотів скористатися важким внутрішньополітичним становищем у князівстві та напasti на нього [20, с.99].

Переслідуючи цю мету, а також бажаючи встановити тісніші взаємовідносини з Польщею, господар Богдан III надіслав до королівства своє посольство з проханням видати за нього сестру польського короля Єлизавету. Взамін за це Олександр I вимагав, щоб молдавський господар повернув Польщі Покуття, а також, щоб уклав союзну угоду з нею. Тому вже у вересні 1505 р. Богданове військо залишило Покуття і відступило на Буковину, а на початку 1506 р. укладено попередній шлюбний контракт між Єлизаветою та Богданом III [21, с. 57-59].

Проте, незважаючи на повернення Польщі Покутської землі, після смерті Олександра I 19 серпня 1506 р. новий польський король та великий князь литовський Сигізмунд I (1506-1548 рр.) відмовився видавати свою сестру за Богдана III та укласти союзну угоду з Молдавією. Ця відмова і стала причиною нової польсько-молдовської війни, яка тривала з 1506 р. до 1510 р. [17, с.200].

Війна розпочалася у вересні 1506 р., коли господар Богдан III захопив Покуття і розташував там своє військо та старост [7, р.66]. Однак польський король Сигізмунд I послав у Покутську землю трохи тисячне військо на чолі з краківським воєводою Миколою Каменецьким, який прогнав молдавські загони з Покуття і навіть вступив на Буковину, але передова хоругва братів Струсів, потрапивши в пастку, була вщент розбита військами молдавського господаря. Проте під Чернівцями поляки завдали поразки армії Богдана III і після цього спустили ряд населених пунктів, аж до Ботошан і лише в жовтні 1506 р. повернулися назад у Польщу [7, р.67; 24, с.77].

Однак, уже 29 червня 1509 р., Богдан III зі своїм військом, перейшовши р. Дністер, підійшов до Кам'янця і намагався його захопити, а 1 липня почав „від берега Дністра до самого литовського кордону” захоплювати

і спалиювати володіння Польщі. Дійшовши до м. Рогатина, молдавське військо спалило його та забрало з собою багато скарбів, людей та іншої здобичі. Були вони також і біля Львова; і потім розпустив „війська під Полонину” і багато замків і міст вони спалили, і людей багато привели в Молдавію. А згодом повернулися в Сучаву [2, с.121; 14, с.28-29].

Щоб помститися за завдані кривди, у серпні 1509 р. численне польське військо на чолі з краківським воєводою М.Каменецьким „землю неприятельську вогнем і мечем збурило” [11, с.75]. Вони вигубили всіх, включно зі старими і жінками, а також спалили багато міст і сіл, зокрема Шипинці, Стефанівці, Чернівці, Хотин, Дорохой і Ботошани [12, с.64; 14, с.29]. Після важкої поразки молдавського війська під Хотином 4 жовтня 1509 р., де в польський полон потрапило кілька десятків бояр, молдавський господар змушений був укласти мир з Польщею [15, с.113].

При посередництві угорського короля Владислава II, з яким молдавський король у 1509 р. відновив договір про військову допомогу, був укладений мир з Польщею 17 січня 1510 р. [6, р.613-617, 624-631]. За умовами цього договору врегульовувалась взаємодія прикордонних старост, зокрема, якщо піддані польського короля зазнавали несправедливості з боку підданих молдавського господаря, то вони мали звернутися до старост чернівецького, хотинського і сороцького, щоб ті забезпечили справедливість. І, навпаки, піддані Богдана III, які зазнали якої-небудь несправедливості від підданих Сизігмунда I, мали право просити справедливості у старост Галича та Кам'янця. В умовах договору зазначалось, що Богдан III не повинен виступати на боці турецького султана, а також він зобов'язувався інформувати польського короля про пересування турецьких військ. Цією угодою Богдан III змушений був також відмовитися від терitorіальних домагань щодо Польщі. Сторони домовилися про делімітацію кордону в долині р. Черемош. Проте це питання відкладалося на невизначений час, тому поляки продовжували випасати свою худобу на пасовищах долини р. Черемош [22, р.117-118].

Польсько-молдавська війна 1506-1510 рр. поставила у скрутне становище Молдавію. Це було пов'язано також з активізацією кримських татар на північно-східних кордонах Молдавського князівства навесні 1510 р. Після того, як вони спустошили прикордонні з

ханством польсько-литовські землі, черга дійшла і до Молдавії. Стурбований зближенням Польщі та Молдавії, турецький султан наказав кримській орді нападати на територію князівства. Тому мало не щороку кримські татари нападали на буковинські землі [18, с.55]. Перший напад стався в 1511 р., але його успішно відбили молдавсько-польські загони [19, с.130].

Влітку 1512 р. татари здійснили ще один похід у Молдавію. Як зазначає молдавський літописець Макарій, „прийшло без ліку татар від Перекопу і напали без попередження на землі Молдавії, і забирали в полон без числа людей і худобу, від Дністра і до Пруту ... і дійшли до Хотина, і захопили всю польську худобу, і мирно повернулися” у свої землі [3, с.76].

Через важке міжнародне становище Молдавії, а також щоб припинити ці напади, молдавський господар Богдан III змушений був визнати себе васалом турецького султана Селіма і зобов'язувався сплачувати йому щорічну данину. Сума данини була збільшена до 8 тис. золотих [8, с.58-59]. На вимогу султана, Богдан III повинен був інформувати Порту про стан справ у сусідніх державах. Крім того, молдавські військові загони повинні були брати участь у турецьких походах та інших воєнних акціях Порти [9, с.105]. І впродовж наступних років Богдан III намагався підтримувати мирні стосунки з Османською імперією. Тимчасове покращення молдавсько-польських взаємовідносин наприкінці 1514 р. змінилися на нові суперечки, які виникали через прикордонні конфлікти.

Як зазначає О. Масан, у цей час „на буковинсько-покутському і буковинсько-подільському кордоні становище було далеким від ідеального”, „найбільше невдоволення молдавського господаря Богдана III викликали навіть не стільки випадки провокації та ексцесів, скільки агітація, яка була організована польськими старостами прикордонних районів у Молдавії, напевно, передусім на буковинських землях, з метою переманювання місцевих селян у покутські помістя магнатів Ходецьких, що зазнали спустошень під час попередніх прикордонних конфліктів” [16, с.72]. Такі дії польської сторони робились передусім з метою повернення на землі, під владні Польщі, людей, яких переманив на свій бік ще Стефан III Великий, батько Богдана III.

Останні роки свого правління господар Молдавії Богдан III провів у прагненнях

мирного співіснування зі своїми сусідами: Османською імперією, Польщею, Литвою, Угорщиною, Кримським ханством та іншими державами. Однак навесні 1517 р. воєвода і господар Богдан III Одноокий раптово помер, але встиг залишити на Сучавському престолі свого одинадцятирічного сина Стефана IV (1517-1527 рр.) Молодого, якого прозвали Стефаницею.

Після смерті господаря Богдана III у князівстві настала внутрішньополітична криза. Через те, що новий молдавський господар був іще неповнолітнім, всю повноту влади у Молдавії перейняли великі бояри на чолі з Лукою Арборо [19, с. 131]. Ці події викликали конфлікт між боярською радою та прихильниками малолітнього господаря.

Проте вже на початку грудня 1517 р. боярська рада уклала від імені господаря Стефана IV новий союзний договір із Польщею [5, р. 502-507, 507-514]. За його умовами підтверджувався та поновлювався „вічний мир” між Молдавією та Польщею. Польський король Сигізмунд I зобов’язувався захищати територію князівства (зокрема і землі Буковини) від османських зазіхань і гарантував у разі потреби Стефану IV та його брату Петру притулок у польській землі на випадок, якщо він втратить владу у Молдавії. В свою чергу, Стефан IV зобов’язувався не надавати допомоги ворогам Польщі, зокрема турецькому султану. Остаточний варіант тексту цього договору був затверджений польським сеймом у Krakovі і виданий у Хирлові молдавською стороною 4 травня 1518 р. [5, р.491-496]. Договір підтверджував і поновлював також обов’язки старост на польсько-молдавському прикордонні. Зокрема, перестає згадуватися сороцький староста, а щодо хотинського та чернівецького – все залишалося без змін.

Проте певна частина молдавського боярства виявляла недовіру до політики Ягеллонів, що і проявилося в наступних роках. Про укладення польсько-молдавського мирного договору стало відомо й османському султану. Він на початку серпня 1518 р. послав татарські загони для вторгнення та розорення Молдавії, щоб помститися за непокору. 14 серпня прийшли татари в Молдавську землю, в містечко Щербанка, поблизу устя р. Прут і почали все плюндрувати. Зібралиши своє військо, Стефан IV наказав великому ворнику Карабецу оточити татар на р. Прут. На світанку молдавські війська „вдарили на татар” і „побили їх багато, а живих взяли в

полон дуже багато, а інших гнали та били по полю, вбиваючи та рубаючи до самого Дністра, так що тільки невеликий загін” на чолі з „Алб султаном” зміг втекти [2, с.121]. Отже, військові загони Стефана IV самостійно розгромили турків на р. Прут, бо про військову допомогу з боку Польщі навіть не було й мови.

Незважаючи на це, на початку серпня 1519 р. була укладена додаткова польсько-молдавська угода, суть якої полягала у дотриманні „обома сторонами права пограничного” [5, р. 516-520]. Цікавим є те, що в документі згадуються і буковинські старости, а саме: хотинські – Гринкевич і Талаба, та чернівецький – Петріка [5, р. 516]. Зокрема, польська та молдавська сторони домовилися про те, що кожного року їхні делегації будуть збиратися і проводити двосторонні „сейми”: один на Трійцю – біля Хотина, а інший – через два тижні – біля Снятина. „Сейми” мали відбуватися почергово, то на польському боці кордону, то на молдавському. Цією угодою було врегульовано також деякі питання щодо „звичайних” скарг, а також звинувачень у „злодійстві”, визначено конкретні деталі щодо пошуку злочинців та їхнього покарання [5, р. 516-520].

А в цей час у самій Молдавії назрівав державний переворот. У 1522 р. молдавський господар Стефан IV, досягши повноліття, взяв усю повноту влади в країні у свої руки. Такі дії господаря зустріли відкритий спротив з боку боярської ради на чолі з Лукою Арборо. Проте вже в 1523 р., у квітні місяці, люди господаря захопили в полон Луку Арборо і стратили його, звинувативши у зраді [13, с.272]. Невдоволені таким ходом подій, бояри влаштували змову. На 7 вересня було намічено вбивство господаря Стефана IV. „І Господь Бог йому допоміг, і повбивав їх (заколотників. – О.Б.) і деяких захопив: Костю, перкалаба німецького, Максима вістернака та Іванка логофета і наказав їх стратити у місті Роман. Однак деякі (бояри. – О.Б.) втекли до Угорщини” [2, с.121].

Після придушення змови у вересні 1523 р., щоб тримати молдавського господаря Стефана IV, і всю країну в напрузі, турецький султан неодноразово посылав у Молдавію кримських та білгородських татар. Це було продиктовано ще й тим, що Молдавія відмовилася у 1521 р. надати військову допомогу турецькому султану в поході проти Трансільванії.

Такі напади на Молдавське князівство відбулися у 1523 і 1524 рр. Татари грабували,

вбивали і забирали в полон людей, у тому числі й з Буковини. Молдавські посли направлялися і в Стамбул, і в Бахчисарай з проханням про припинення татарських, а іноді й турецьких набігів на Молдавію, однак безрезультатно. Тому в 1524 р. військові загони Стефана IV завдали поразки татарським полчищам, які поверталися із полоненими з походу на Галичину та не пропустив їх на буковинські землі, бо ті хотіли через Буковину повернутися у Причорномор'я. Про розгром татарського війська на Буковині згадує молдавський літописець Макарій: „В літо 7032 (1524 р.) побив Стефан воєвода до 4 тисяч персів (церковні літописці називали турків і татар персами. – О.Б.) на Пруті, поблизу Тарасівців, які поверталися від Ляхів (тобто з Покуття. – О.Б.)...” [3, с.79; 7, р.72].

Проте, незважаючи на ці напади, польсько-молдавська прикордонна співпраця відбувалася і в наступні роки. Свідченням цього є домовленість про взаємодію старост на польсько-молдавському прикордонні. Так, у 1523 р. відбулася зустріч молдавського посольства з королем Польщі Сигізмундом I, на якій не згадувалося про будь-які проблеми на подільсько-хотинському чи на коломийсько-буковинському відтинках кордону [5, р.539-540; 15, с.114].

Отже, нападами на Молдавію 1523 р. і 1524 р. Османська імперія хотіла ще більше посилити залежність цієї країни і використати її військовий потенціал у своїх походах на Європу. Польща, будучи союзницею Молдавії, не бажала допомагати їй, тому 1525 р. був

укладений мир з Портю терміном на три роки, а згодом продовжений ще на п'ять років. Це було зроблено для того, щоб не загострювати відносини з турецьким султаном, оскільки щорічні їхні набіги завдавали чималих втрат як для держави, так і для її північних волостей (Буковини).

Однак 4 січні 1527 р., перебуваючи у Хотинському замку, Стефан IV несподівано помер [3, с.80]. Не виключено, що його отруїли власні бояри. Молодий господар був похований у Путнянському монастирі на півдні Буковини, як і його попередники. Свідченням того, що політика Стефана IV спрямовувалася на зближення із сусідніми державами, є запис у молдавсько-польському літописі: „При Стефані країна (Молдавія. – О.Б.) була в мирі зі всіма сусідами” [2, с.121].

Отже, під час господарювання у Молдавії Стефана III Великого та Богдана III Одноокого стан польсько-молдавських прикордонних відносин залишався вкрай напруженим, проте недовге правління господаря Стефана IV Молодого було найбільш продуктивним і покращило польсько-молдавські стосунки, зокрема на північному прикордонні. Його діяльність забезпечувала як віськово-політичну, так і демографічну стабільність по всій країні, в тому числі у Чернівецькій та Хотинській волостях (цинутах). Але несподівана смерть останнього та прихід до влади у країні вайовничого Петра Рареша знову погіршили стан польсько-молдавських прикордонних стосунків.

## ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Исторические связи народов СССР и Румынии в XV – начале XVIII в.: Документы и материалы: в 3-х т. – М.: Наука, 1970. – Т.1. 1408-1632. – 363 с.
2. Молдавско-польская летопись 1352-1564 гг. // Славяно-молдавские летописи XV-XVI вв. – М.: Наука, 1976. – С. 105-124.
3. Славяно-молдавская летопись Макария 1504-1551 гг. // Славяно-молдавские летописи XV-XVI вв. – М.: Наука, 1976. – С. 75-93.
4. Documentele lui Ștefan cel Mare / Publ. de I.Bogdan. – București: Socec & Co, 1913. – Vol. 2. – XXI. – 611 p.
5. Documente moldovenești dela Stefanica Voievod (1517-1527) / Publ. de M.Chostăchescu. – Iași: Brawo, 1943. – VI. – 640 p.
6. Documente privitoare la istoria Românilor culese de E.Hurmuzaki. – București: s.e., 1891. – Vol. II, partea 2: 1451-1510 / culese, adnotate și publicate de Nic.Densușianu. – XLVII. – 729 p.
7. Ureche G. Letopisețul Țării Moldovei (...) de la Dragoș – vodă pînă la Aron – vodă / Ureche G. // Ureche G., Costin M., Neculce I. Letopisețul Țării Moldovei...: Cronici / Îngr. textelor grosar și indici de T.Celac. – Chișinău.: Hyperion, 1990. – P. 23-118.
8. Гонца Г.В. К истории молдавско-турецких отношений начала XVI в. / Гонца Г.В. // Россия, Польша и Причерноморье в XV-XVIII вв. – М.: Наука, 1979. – С. 53-61.
9. Гонца Г.В. Общие и особенные черты в положении Молдавии и стран Балканского полуострова в системе господства Османской империи (до конца XVI в.) / Гонца Г.В. // Молдавский феодализм. Общее и особенное (история и культура). – Кишинев: Штиинца, 1991. – С. 94-130.

10. Гонца Г.В. Молдавия и османская агрессия в последней четверти XV – первой трети XVI в. / Гонца Г.В. – Кишинев: Штиинца, 1984. – 150 с.
11. Добржанський О. Хотинщина: історичний наріс / Добржанський О., Макар Ю., Масан О. – Чернівці: Молодий буковинець, 2002. – 462 с.
12. Жуковський А. Історія Буковини / Аркадій Жуковський. – Чернівці: Час, 1991. – Ч.1. – 120 с.
13. Історія Румунії / И.Болован, И.-А. Поп (координаторы) и др. Пер. с рум. – М.: Весь мир, 2005. – 680 с.
14. Кайндль Р.Ф. Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення / Пер. з нім. В.Ю. Іванюка / Кайндль Р.Ф. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 300 с.
15. Карпо В.Л. Роль хотинського і чернівецького старост у польсько-молдавському прикордонному співробітництві (друга половина XV-перша половина XIV ст.) / В.Л. Карпо, О.М. Масан // питання історії України: Зб. наук. ст. – Чернівці, 2002. – Т.5. – С. 111-117.
16. Масан О.М. Буковина як об'єкт міжнародних відносин з давніх часів до 1774 р. / Масан О.М. // Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (З давніх часів до середини ХХ ст.) [Кол. моногр.] / В.М. Ботушанський, С.М. Гакман, Ю.І. Макар та ін. За заг. ред. В.М. Ботушанського – Чернівці: Рута, 2005. – 744 с.
17. Мохов Н.А. Молдавия эпохи феодализма (от древнейших времён до начала XIX в.) / Мохов Н.А. – Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1964. – 440 с.
18. Нариси з історії Північної Буковини / Відп. ред. Ф.П. Шевченко. – К.: Наук. думка, 1980. – 202 с.
19. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XV - XVI вв.: Главные тенденции политических взаимоотношений. – М.: Наука, 1984. – 302 с.
20. Очерки внешнеполитической истории Молдавского княжества (последняя четверть XIV-начало XIX в.) / Под ред. Д.М. Драгнева. – Кишинев: Штиинца, 1987. – 464 с.
21. Сперальский З. Молдавские авантюры / Пер. с польск. и примеч. Н. Малютиной-Конколь / Сперальский З. – Бэлць: б.и., 2001. – 192 с.
22. Ciobanu V. Tânările române și Polonia. Secolele XIV-XVI / Ciobanu V. – București: Editura Academiei RSR, 1985. – 224 p.
23. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku / Czamańska I. – Poznań: Państw. Wyd-wo Naukowe, 1996. – 369 s.
24. Nistor J.J. Die moldauischen Anspüche auf Pokutien / Nistor J.J. – Wien: Hölder, 1910. – 182 s.

© Oleksiy Balukh  
(Cherniwtsi)

### **BUKOVINA IN THE CONTEXT OF BORDERLAND RELATIONS BETWEEN MOLDAVIA AND POLAND IN THE 1500-1527**

*The body of the article goes on to discuss the military and political situation of Northern Bukovina in the context of borderland relations between Moldavia and Poland in the 1500-1527.*

До редакції надійшла 16.02.2009.

© Anatolij Koçur  
(Kyiv),

© Andrij Kuz'menko  
(Pereslavl-Hmelnytsky)

### **СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ**

*У статті розглядаються та аналізуються суспільно-політичні погляди Григорія Сковороди в контексті ідеї української державності.*

Григорій Сковорода був сином простого козака. Очевидно, батько й виступив тим „першим істориком”, котрий познайомив майбутнього мислителя з героїчними сторінками української історії, що міцно закарбувались у його свідомості та пізніше дали поштовх до осмислення Г. Сковородою проблеми відновлення української державності.

Не дивлячись на те, що філософ творив у замкнутому колі, не мав широкого читача, не бачив свої твори надрукованими, він був живим сучасником та активним учасником того інтелектуального руху, який ширився Україною у другій половині XVIII ст. Так, Г. Сковорода навчався і працював у провідних культурно-освітніх осередках – Києві, Переяславі і